

AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI İLE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI VE PAYDAŞLARININ İLİŞKİLERİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ RAPORU

AĞUSTOS 2022

AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI İLE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI VE PAYDAŞLARININ İLİŞKİLERİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ RAPORU

Ağustos 2022

Türkiye Down Sendromu Derneği, Down sendromlu çocuğu olan ailelerin bir araya gelmesini destekleyen, destekli istihdam, bağımsız yaşam, öz savunuculuk başta olmak üzere Down sendromlu kişileri, ailelerini ve uzmanları güçlendirecek eğitim, haklar, sağlık, toplumsal farkındalık, ağlar kurulması gibi pek çok farklı konuda 2009 yılından beri çalışmalar yapan bir sivil toplum kuruluşudur. Türkiye'de 40 binden fazla kişiye erişim sağlamakta ayda 300 aileye danışmanlık hizmeti vermektedir. European Down Syndrome Association Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı ve Down Syndrome International Türkiye Temsilcisi olduğundan dolayı Avrupa'da 35, dünyada 136 ülkede Down Sendromu Derneklerine erişimi vardır. Aynı zamanda 83 sivil toplum kuruluşu üyesi olan Engelli Çocuk Hakları Ağı Kurucu Sekreteryası Üyesi, 48 sivil toplum kuruluşu üyesi olan Eğitimde Eşit Haklar Platformu Kurucu Üyesi ve Nadir Hastalıklar Ağı Danışma Kurulu Üyesi olarak Türkiye'de engellilik alanında çalışan yüze yakın sivil toplum kuruluşuyla birlikte engelli çocuk hakları alanında da çalışmalar yürütmektedir.

Dernek olarak, sivil toplum alanında sürdürülebilir ve fayda yaratan iyi projelerin, kamu kurumları tarafından yaygınlaştırılmasının sivil toplum için çok önemli olduğunu düşünüyor bunun yanı sıra hem sivil toplum örgütleri arasında ilişki kurulması ve bu ilişkinin sürdürülmesi hem de kamu kurumları ile sivil toplum örgütlerinin birbirini tanıması ve sürdürülebilir ilişkiler kurması için bir buluşma noktasına ihtiyaç olduğunu görüyoruz.

Bildiğiniz üzere yasalarımız ve taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelere göre engellilik gelişen bir kavramdır. Yine bu sözleşmeler engelliliğin, kişilerin topluma diğer bireyler ile eşit koşullarda tam ve etkin katılımını engelleyen tutumlar ve çevre koşullarının etkileşiminden kaynaklandığı gerçeğini kabul etmekte ve engelliliğe ilişkin konuların devletin sürdürülebilir kalkınmayla ilgili stratejilerinin ayrılmaz bir parçası olarak ele alınmasının önemini vurgulamaktadır.

Devletimiz Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesini (BMEHS) imzalayarak, bir kişinin engelli olduğu için ayrımcılığa maruz kalmasının her bireyin doğuştan sahip olduğu insanlık onurunun ve değerinin ihlal edilmesi anlamına geldiğini, daha yoğun desteğe ihtiyacı olan engelliler dahil olmak üzere tüm engellilerin insan haklarının güçlendirilmesi ve korunması gerektiğini; fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel çevreye, sağlık ve eğitim hizmetlerine, bilgiye ve iletişime erişimin engellilerin tüm insan haklarından ve temel özgürlüklerden tam yararlanmasını sağlamadaki önemini kabul etmiştir. Engellilerin haklarını ve onurunu güçlendirmeyi, ağır sosyal dezavantajlarını ortadan kaldırmayı ve medeni, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel ortamlara eşit fırsatlarla katılımının teşvik edilmesi için çalışmalar yapmayı, bunları yaparken de karar alma süreçlerinde engelli bireyleri ve onları temsil eden grupları dahil etmeyi taahhüt etmiştir.

Biz de başta Down sendromlu bireyler ve aileleri olmak üzere birlikte çalıştığımız ağ ve platformlar aracılığı ile tüm özel gereksinimli çocuklar ve aileleri için çalışmalar yapan bir sivil toplum örgütü olarak toplumun temsilciliğini üstlenme, taleplerini üst kurumlara bildirme ve bu taleplerin gerçekleşmesi için çalışmalar yapma sorumluluğumuzun bilinci ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın sivil toplumla ilişkilerini güçlendirebilmek adına hazırladığımız önerilerimizi bu raporda tarafınıza sunar, yapacağınız çalışmalarda görev almaktan mutluluk duyacağımızı belirtmek isteriz.

Saygılarımızla,
Türkiye Down Sendromu Derneği

Merkez: İçerenköy Mah. Eski Evler Sok. Çetin Ceylan Sitesi B Blok No: 7 D: 3 34752 Ataşehir / İstanbul

Şube ve Temsilcilikler: Adana, Adıyaman, Ankara, Eskişehir, Kastamonu, İzmir,
Tokat

Tel: 0850 303 21 03 - 0532 161 72 57 – 0216 456 31 34 **Faks:** 0216 606 31 34

Mail: ds@downturkiye.org / **Web:** www.downturkiye.org

Sivil Toplumla İş Birliğinin Geliştirilmesine ve Güçlendirilmesine Yönelik Bakanlık Mevzuatının Değerlendirilmesi

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın sivil toplumun güçlendirilmesi, sivil toplum kuruluşlarının bakanlık ile iş birliği alanlarının geliştirilmesi, özel gereksinimli bireylerin topluma tam ve etkin katılımın sağlanması, ayrımcılığın önüne geçilmesi, özel gereksinimli bireylerin kapasitelerinin güçlendirilmesi ve bağımsız yaşamlarının desteklenmesine yönelik olarak Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesini (BM Engelli Hakları Sözleşmesi) referans alan mevzuat değişiklikleri yapması gerekmektedir.

Sivil toplumla ilişkilerin hak ihlallerine sebep olan yasal düzenlemelerin de düzeltilmesiyle güçleneceğini düşünerek bu çerçevede genişlettiğimiz çalışmamız sonucunda tespit ettiğimiz mevzuattan kaynaklı sorunlara yönelik çözüm önerilerimiz şunlardır:

a. Yönetmeliklerin Çözger ile Uyumu Sağlanmalıdır:

ÇÖZGER yönetmeliği ile engelli sağlık kurulu raporlarında birtakım değişikliklere gidilmiş, özel gereksinimli çocuklar (0-18 yaş) için yüzdesel oranlarla belirlenen engellilik göstergeleri ile ağır engelli gibi ibareler kaldırılmış ve yerine çocuğun gereksinim ihtiyacını belirleyen özel gereksinim tanımlamaları konulmuştur. Engelli çocuğa tamamen yeni ve doğru bir bakış açısı ile hazırlanan ve bir yaklaşım değişimini temsil eden ÇÖZGER, maalesef bu rapordan faydalanılarak sunulan bazı hizmetlerin dayandığı yönetmelikler değiştirilmeden uygulamaya alınmıştır. Bu sebeple mevcut yönetmeliklerin uygulanabilmesi için ÇÖZGER Yönetmeliği EK3' deki tablo ile özel gereksinim ihtiyaçlarını belirleyen tanımların karşısına yüzdesel oranlar yazılmıştır. Bu geçici çözüm çocukların kaynaştırma eğitimi haklarının ihlal edilmesi gibi çok ciddi ayrımcı uygulamalara sebep olmaktadır.

ÇÖZGER'deki özel gereksinim ifadeleri çocuğun her alanda katılımı için ne yoğunlukta çevresel düzenlemelere gereksinimi olduğunu belirtmektedir ve eski rapor sisteminde yer alan ağır engellilik etiketi gibi çocuğun kendisine bir engellilik oranı yüklemektense çevresel düzenleme ihtiyacına vurgu yapmaktadır. Halbuki bu tablo ile Çözger'in bu yenilikçi ve evrensel katkısı ortadan kaldırılmış, yeni mevzuat eski anlayışa hapsedilmiştir. Bu sebeple Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, mevzuatlarını ÇÖZGER doğrultusunda ve ÇÖZGER özel gereksinim tanımlarına göre yenilemeli ve Çözger EK3 tablo iptal edilmelidir.

b. Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Özel Çocuk Kulüplerinin Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelikte Değişiklikler Yapılmalıdır:

29342¹ sayılı yönetmeliğin Kuruluş Çocuk Kabulü bölümü Madde 41\3'te "İlgili kuruluşlardan alınmış raporda belirtilmek kaydıyla ancak hafif derecede zihinsel, görme, işitme, konuşma ve bedensel engeli olan çocuklar kuruluşa kabul edilir. Çocuklara ayrımcılık yapılmaması için gerekli önlemler alınır." denilmektedir. Bu maddeye istinaden ÇÖZGER' inde ÖKGV ifadesi bulunan çocuklar Yönetmeliğe EK3 ile eklenen tablo nedeniyle kreş gündüz bakımevleri veya özel çocuk kulüplerine kabul edilmemektedir. Halbuki (a) maddesinde de belirttiğimiz gibi ÇÖZGER ile hafif, ağır kavramları tamamen değişmiştir. ÖKGV çocuğun ağır engelliliğini değil katılım için gerekli olan çevresel düzenlemelere gereksinimini ifade etmektedir. Ayrıca bu madde BM Engelli Hakları Sözleşmesi'ne göre ayrımcı bir maddedir ve sözleşme ile uyumlu değildir. Okul öncesi dönem kapsayıcı eğitime hazırlık için en önemli dönemdir. Bu yaş grupları çocukların gelişimi için de engelli akranları ile bir arada olmaları çok önemlidir. Akademik eğitim yerine oyun temelli yaklaşımların yer aldığı bu gruplara tüm engelli çocukları dahil etmek için ek önlemler alınması gerekirken bazı engel durumlarını ayırmak engelli çocukların tüm eğitim hayatları boyunca ayrımcılığa uğramalarının yolunu açmaktadır. Bu sebeple yönetmelik; çocukların üstün yararı gözetilerek, özel gereksinimli tüm çocukların ve diğer çocukların gelişimleri için en önemli noktanın bir arada eğitim görmeleri olduğu bilimsel gerçeğine de dayanılarak BM Engelli Hakları Sözleşmesine uygun olarak değiştirilmeli; içindeki ayrımcı ifadeler çıkarılarak tüm çocukları kapsayacak niteliğe dönüştürülmelidir.

Aynı yönetmeliğin 41\5'inci maddesinde geçen kaynaştırma ibaresi de yanlış yorumlara sebep olmakta, kurumlara kabul şartının kaynaştırma raporu olduğu sanılmaktadır. Halbuki burada kavramsal

¹ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/04/20150430-4.htm>

olarak kaynaştırma ortamından bahsedilmektedir. ASHB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü 81 il müdürlüğüne gönderdiği 31563112-045.99-2708893 sayılı "Kaynaştırma/Bütünleştirme Yoluyla Eğitim Yoluyla Eğitim Uygulamaları" konulu yazısında "Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinin 22/1 maddesinde: "Özel eğitim ihtiyacı olan bireyler Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu Raporu doğrultusunda her tür ve kademedeki eğitimlerini kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla sürdürebilirler." hükmü doğrultusunda Rehberlik Araştırma Merkezleri tarafından eğitsel değerlendirme ve tanılama sonucunda kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitime yönlendirilen çocukların Bakanlığımıza bağlı hizmet veren özel kreş, gündüz bakımevi ve çocuk kulüplerine kabulünün sağlanması hususunda bilgilerinizi ve gereğini rica ederim" yazarak bu yanlış anlamayı pekiştirmiştir. Erken çocukluk döneminde olan 0-3 yaş arası çocuklar için kaynaştırma raporu sistemsel olarak verilememektedir. Burada kurumlara bir açıklama yapılması gerekmektedir.

c. 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşları ile Engelli ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelikte² Düzenlemeye Gidilmelidir:

Engelli aylığı ve 18 yaş altı engelli yakını aylığı bağlanması kriterleri özel gereksinimli bireylerin mağduriyetine sebep olmaktadır. Hane içerisinde kimsenin sigorta kaydının olmaması kriteri, özel gereksinimli bireylerin büyük kısmının ihtiyacı olmasına rağmen bu aylıktan yararlanamaması anlamına gelmektedir. Özel gereksinimli bireylerin ekonomik özgürlüğünün olması bağımsız yaşamlarının temel taşlarından biridir. Bu sebeple bu aylıktan faydalanılması için sigortasız olma şartı aranmayacak; hane geliri değil, sadece özel gereksinimli bireyin geliri ve özel gereksiniminden kaynaklı giderleri dikkate alınarak, sahip olduğu varlıkların ise (ev, ev eşyası, araba vb.) insanlık onuruna yakışır bir hayat yaşaması için gerekli varlıklar mı yoksa lüks ihtiyaçlar mı olduğu ayırımı dikkat edilerek değerlendirme yapılmasına olanak verecek şekilde mevzuat değişikliğine gidilmesi gerekmektedir.

d. Sosyal Yardımlar ile İlgili Kriterler Tekrar Gözden Geçirilmeli, Yardım ve Destekler Bireyselleştirilmeli ve Kapsamı Genişletilmelidir:

Sosyal yardımlar engelli kişilerin insanlık onuruna yaraşır bir hayat sürmesini ve engelinden dolayı ihtiyaç duyduğu özel gereksinimlerini temin edebilmesini, yaşlılık döneminde veya ebeveynlerinin yokluğunda hayatına kimseye muhtaç kalmadan devam etmesini sağlamak hedefi ile mevcut gelir kriterinden bağımsız olarak her engelli bireye sağlanmalıdır.

Engelli çocuğu olan ve sigortalı çalışan ebeveynlerin işveren ve işçi SGK katkı paylarının bir kısmı ebeveynler öldüğünde engelli çocuğa ek maaş olarak bağlanmak üzere kurulacak bir fona aktarılmalıdır. Bu fondan gelecek gelir diğer yardım, maaş ve hakların alınmasında engel teşkil etmemelidir. Kısaca bu fon ek bir gelir gibi planlanmalıdır.

Yardımların tutarları ve desteklerin yoğunluğu kişinin çevresel şartları ve ihtiyaçları değerlendirilerek bireysel olarak planlanmalıdır.

e. Özel Gereksinimli Bireylerin Kamu Kurumlarına Atanmasında Düzenleme Yapılmalıdır:

Meslek Liseleri, Anadolu Liseleri, Güzel Sanatlar Liseleri gibi okullarda kaynaştırma öğrencisi olarak okuyan zihinsel özel gereksinimli bireyler KURA yöntemine başvuruda bulunamamaktadır. Bu durum fırsat eşitsizliği yaratmaktadır.

f. Yasalara Hukuki Sorumluluk Getirecek Maddeler Eklenmelidir:

Hak ihlali durumunda bu ihlalin ortadan kaldırılması için izlenmesi gereken süreçlerin tamamlanması uzun sürmekte ve bu süreçte eğitim, sağlık hizmeti ya da sosyal hizmetlerden yararlanamayan özel gereksinimli bireylerin mağduriyetleri artmaktadır. Aynı zamanda ihlali yapan kişi ve kurumlara bir hukuki sorumluluk yüklenmemektedir. Halbuki uygulamayı yanlış yapan veya yapmayan kişi ve kurumların bu davranışlarından dolayı mevzuatlarımızda tanımlanmış bir hukuki sorumluluğunun olması gerekmektedir.

g. Detaylı Veri Toplama ve Paylaşımı Sağlayacak Bir Sistem Kurulmalıdır:

² <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=17049&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>

Merkez: İçerenköy Mah. Eski Evler Sok. Çetin Ceylan Sitesi B Blok No: 7 D: 3 34752 Ataşehir / İstanbul

Şube ve Temsilcilikler: Adana, Adıyaman, Ankara, Eskişehir, Kastamonu, İzmir, Tokat

Tel: 0850 303 21 03 - 0532 161 72 57 – 0216 456 31 34 **Faks:** 0216 606 31 34

Mail: ds@downturkiye.org / **Web:** www.downturkiye.org

Sivil toplum kuruluşları mevcut sistemde özel gereksinimli bireylerle ilgili KVKK kapsamında izin verilen verilere erişememektedir. Özel gereksinimli bireyler için eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler ile ilgili planlamaların sivil toplum kuruluşları dahil tüm paydaşlar tarafından yapılabilmesi için engel türü, özel gereksinim ihtiyacı gibi verilerin demografik olarak tutulması ve KVKK'ya uygun olarak kamuoyu ile paylaşılması gerekmektedir.

h. Türk Ceza Kanunu 122. Maddesindeki Ayrımcılık Suçuna Yaklaşım Tekrar Düzenlenmelidir³:

Özel gereksinimli bireylere yönelik yapılan ayrımcılığa verilecek ceza, ayrımcılığın nefret saiki ile yapıldığının ispatına bağlanmıştır. Bu, yapılan ayrımcı uygulamaların ispatını imkânsız hale getirmektedir. Kanun maddesine “Dil, ırk, milliyet, renk, cinsiyet, engellilik, siyasi düşünce, felsefi inanç, din veya mezhep farklılığından kaynaklanan nefret nedeniyle” ibaresinin eklenmesi ayrımcılık karşıtı kanun maddelerine karşı uygulama yapanları koruyan ve mağduriyetleri arttıran bir düzenlemedir. Nefret bir duygudur ve bir ayrımcı uygulamanın bu duygu ile hareket edilerek yapıldığını ispatlamak çok zordur. Halbuki ayrımcılık hangi sebep ile yapılırsa yapılsın Anayasamız ve BM Engelli Hakları Sözleşmesi ile yasaklanmıştır. Öte yandan ayrımcı bir uygulamanın nefret saiki ile yapılmamış olması ayrımcı uygulamadan dolayı uğranılan hak ihlalini ve mağduriyeti ortadan kaldırmamaktadır. Bu nedenle TCK Madde 122'ye eklenen nefret sebebiyle ibaresi çıkarılmalıdır.

i. Engelli Bireylerin Erken Emeklilik ve Malulen Emeklilik Hakları Özel Gereksinimleri Doğrultusunda Tekrar Düzenlenmelidir:

Erken emeklilik hakkının engelli bireyi istihdamdan uzaklaştırmak amacı ile kötüye kullanılmasını önlemek için pirim gün sayısı dolduğunda ve yaşı geldiğinde emekli olma talebi engelli bireyin tercihi bırakılmalıdır.

Yarı zamanlı çalışan veya çalışma hayatına daha ileri yaşlarda katılabilecek veya daha erken yaşlılık belirtileri gösterebilen Down sendromlu bireyler gibi bazı engelli kişilerin erken emeklilik sürelerinin tekrar gözden geçirilmesi gerekmektedir. Bu kişiler yukarıdaki sebeplerden dolayı gerekli süreyi tamamlayamamaktadır. Bu sebeple erken emeklilik sürelerini doldurmaları için gereken primleri ve eksik kalan prim gün sayıları devlet tarafından tamamlanarak hak kayıplarının önüne geçilmelidir.

Son olarak zihinsel engelli kişilerin malulen emeklilik hakkından faydalanabilmesi için yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Sağlık Kurulu raporları ile “çalışabilir” durumda oldukları tespit edilen zihinsel engelli, Down sendromlu, otizmlili bireyler çalışma yaşamına başladıktan sonra ortaya çıkan sağlık problemleri veya iş kazası sebebi ile “çalışamaz duruma” geldiklerinde malulen emeklilik hakları olmamaktadır. Bu bireyler tedavi ile düzelmeyen bir hastalığa yakalanma veya iş kazası sonucu sağlık kurullarınca “ağır engelli” olarak tespit edilerek “çalışamaz” duruma geldiklerinde dahi engel oranlarına göre emeklilik sürelerinin dolmasını beklemek zorunda kalmaktadırlar. “Doğuştan engelli” denilerek bu kişilerin maluliyet başvuruları reddedilmektedir.

j. Destekli İstihdam Uygulamalarının Desteklenmesi İçin Gerekli Yasal Düzenlemeler Yapılmalıdır:

Engelli bireylerin istihdamda sürekliliğini sağlamak üzere ihtiyaç duyan bireylere destekli istihdam iş koçu desteği sağlanmalıdır.⁴ Ayrıca engelli bireylere verilen sosyal yardımların bireyin aldığı maaşa göre kademeli kesilmesi ya da tamamen sonlandırılmaması bu bireylerin hem istihdama katılımını artıracak hem de bağımsız yaşam için ihtiyaç duydukları ekonomik desteği sağlayacaktır.

Sivil toplumun Bakanlık ile iş birliği yapabilmesine yönelik kapasitelerinin güçlendirilmesi nasıl sağlanabilir?

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın sivil toplum kuruluşları ile ilişkilerinin BM Engelli Hakları Sözleşmesi'ne uygun olarak geliştirilmesi için tespit ettiğimiz ve önerdiğimiz kanun ve yönetmeliklerimizde yapılması gereken düzenlemeler aşağıdaki maddelerde vurgulanmıştır:

³ <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf>

⁴ www.iskoclugu.org sitesini inceleyerek destekli istihdam konusunda bilgi edinebilirsiniz.

Merkez: İçerenköy Mah. Eski Evler Sok. Çetin Ceylan Sitesi B Blok No: 7 D: 3 34752 Ataşehir / İstanbul

Şube ve Temsilcilikler: Adana, Adıyaman, Ankara, Eskişehir, Kastamonu, İzmir,

Tokat

Tel: 0850 303 21 03 - 0532 161 72 57 – 0216 456 31 34 **Faks:** 0216 606 31 34

Mail: ds@downturkiye.org / **Web:** www.downturkiye.org

- a. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın hizmetlerinin belirlendiği 2828⁵ sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nda "Bu kanun kapsamına giren sosyal hizmetlere ilişkin faaliyetler, devletin denetim ve gözetiminde, sivil toplum kuruluşları ile halkın gönüllü katkı ve katılımı da sağlanarak bir bütünlük içinde yürütülür." denilmektedir. Aynı zamanda BM Engelli Hakları Sözleşmesi "Taraflar devletler iş bu sözleşmenin uygulanmasını sağlayacak yasalar ve politikaların geliştirilmesi ve yaşama geçirilmesi ile engellilere ilişkin diğer karar alma süreçlerinde engelli çocuklar da dahil olmak üzere engellilere onları temsil eden örgütler aracılığıyla sürekli danışacak ve etkin bir şekilde bu sürece dahil edeceklerdir." diyerek devletin süreçleri özel gereksinimli bireyleri temsil eden sivil toplum kuruluşları ile iş birliği halinde sürdürmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Fakat bu vurgu Sosyal Hizmetler ile ilgili her kanunda yapılmamakta veya vurgu yapılan kanun ve ilgili yönetmeliklerde sivil toplum örgütlerinin bu sosyal hizmet faaliyetlerine nasıl katkı ve katılım sağlayacağı belirtilmemektedir. Bu kanun ve düzenlemelerde belirtilen kamu sivil toplum iş birliği vizyonunun tüm ilgili kanunlara eklenmesi sağlanmalıdır.
- b. 5072⁶ sayılı Dernek ve Vakıfların Kamu Kurum ve Kuruluşları ile İlişkilerine Dair Kanunda belirtilen sivil toplum kuruluşları dahil olmak üzere tüm sivil toplum kuruluşları ile tüzel kişiliği olmayan ağlar ve platformlarla kamunun hangi çerçevede iş birliği yapabileceği, iletişimin, karşılıklı etkileşimin ve şeffaflığın nasıl sağlanacağı konularında yol göstermek için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalı, kriterler belirlenmelidir. Bu düzenlemeler, "BM Engelli Hakları Sözleşmesi ve Sosyal Hizmetler Kanununda" vurgulandığı şekilde sivil toplum örgütlerinin etkin katılımı sağlanarak ve onların fikirleri alınarak oluşturulmalıdır.
- c. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın sivil toplumla ilişki kurabilmesine yönelik illerde "Sivil Toplumla Diyalog" birimleri kurulmalı ve bu birimlerin çalışmalarını aşağıdaki çerçevede sürdürmesi için gerekli yasal mevzuatlar oluşturulmalıdır.
- Bu birimler yılın çeşitli dönemlerinde sivil toplum kuruluşları ile belirli konu başlıkları üzerine (tematik) toplantılar düzenleyerek bir iş bölümü oluşturmalı ve sivil toplum örgütlerini kendi çalışma alanlarında veri toplama, sahadaki sorunları ve çözüm önerilerini raporlama gibi konularda destekleyerek kamu kurumlarıyla sivil toplum arasındaki bilgi akışını sağlamalıdır. Örneğin engellilik alanında çalışan sivil toplum kuruluşları engelli bireylere sunulan hizmetleri, sosyal hizmet faaliyetlerini, ulusal veya uluslararası kanun, yönetmelik ve sözleşmeler ile uygulamalar arasındaki farklılıkları ve bu farklılıklardan kaynaklanan sorunları raporlaştırarak çözüm önerileri sunması hususunda desteklenebilir.
 - Sivil toplum tarafından sunulan bu raporların değerlendirme süreç ve süreleri ile bu raporlarda yer alan çözüm önerilerinin hangilerinin uygulamaya geçirilebileceği, uygulamaya geçirilecek düzenlemelerin yöntem ve süreleri sivil toplum iş birliği ile planlanıp duyurulmalıdır.
 - Bu birimler sivil toplum örgütlerinin kapasitesini güçlendirmek için bazı destekler sunmalıdır. (Bu desteklerle ilgili önerilerimiz aşağıda 3. Maddede belirtilmiştir.)
- d. Sivil toplum örgütlerinin raporladığı alanlardaki sorunların hızla çözülebilmesi için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Örneğin yönetmeliklere uygun davranmayan ve hak kaybına sebep olan personel için hukuki sorumluluk getirilebilir (Doktorların tabi olduğu malpraktis cezaları gibi.) Bu noktada sorumlulara karşı yaptırımlarının ne olacağı kanun ve yönetmeliklerde açıkça belirtilmelidir.
- e. Kamu kurumlarının sağladığı hizmetlerin denetlenmesi konusunda sivil toplum örgütlerinin katılımını garanti altına alan bir sistem oluşturulmalıdır.
- f. Yapılan tüm çalışmaların sosyal etki analizleri yapılmalı ve bu analizlerin sonuçları sivil toplum örgütleriyle paylaşılmalıdır.
- g. Hak ihlalleri ile ilgili süreçlerin başlatılması, sürdürülmesi ve takip edilmesi konusunda sivil toplum örgütlerine yol gösterilmelidir.
- h. Kamu kurumları sivil toplumu kendisiyle eş paydaş olarak görmelidir.

⁵ <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2828&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

⁶ <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5072.pdf>

- i. Sosyal ve diğer medyada gündeme gelen hak ihlalleri ile ilgili sivil topluma doğrudan bilgilendirmeler yapılmalı, bu vakalara nasıl müdahil olabilecekleri, nasıl takip edecekleri, hangi aksiyonları alabilecekleri konusunda sivil toplum örgütleri bilgilendirilmelidir.

Sivil toplum ve Bakanlığın etkili koordinasyonu için öne çıkan temalar nelerdir?

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB), özel gereksinim alanında faaliyet gösteren sivil toplum paydaşlarının talepleri ve ihtiyaçları ile koordine bir şekilde hareket edebilmek için hizmet standartlarının temeline BM Engelli Hakları sözleşmesini koymalı ve ayırıştırılmadan uzak, tüm özel gereksinimli grupları kapsayacak politikalar belirlemelidir. ASHB politikalarını belirlerken aşağıdaki ilkeleri göz önünde bulundurulmalıdır:

- i- Kapsayıcılık ve erişilebilirlik
- ii- Adalet ve eşitlik
- iii- Sağlıklı yaşam ve iyilik halinin sağlanması
- iv- Ekonomik güvence ve bağımsız yaşam
- v- Gereksinime göre bireyselleştirilebilen esnek ve hibrit hizmetler
- vi- Tıbbi modelden uzak insan haklarına odaklı politikalar
- vii- Şeffaflık ve tüm paydaşların katılımının güvence altına alınması

Sivil toplum paydaşlarının, tespitleri ile karar alıcı kurumları desteklemesi demokratik toplum yapısının önemli bir parçasıdır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, sivil toplum kuruluşları ile arasındaki iş birliğini desteklemek ve bu destekleri sürdürebilmek için etkili bir koordinasyon sağlamalıdır. Bu etkili koordinasyonu sağlayabilmesi için gerekli öneriler aşağıda sıralanmıştır, bu çalışmalarda temel prensip sivil toplumun bağımsız, tarafsız ve eleştirel yapısını korumak olmalıdır.

- a. Sivil toplum kuruluşlarının kapasitesini güçlendirilmesi için hizmetler tasarlanmalıdır (Hem mevzuatlar hem yönetim ile ilgili eğitim ve mentörlük çalışmaları gibi).
- b. Sürdürülebilir projelere kaynak sağlanmalıdır.
- c. Sivil toplum örgütlerinin sürekliliklerinin sağlanması için temel ihtiyaçlarını karşılayacak destekler geliştirilmelidir (sivil toplum örgütlerinin günlük çalışmalarını yapabileceği ücretsiz toplantı salonları, ofis/çalışma alanları, internet bağlantısının olduğu erişilebilir kuluçka merkezlerinin oluşturulması gibi).
- d. Sivil toplum örgütlerinin kendi aralarındaki iletişiminin güçlendirilmesi için hizmetler tasarlanmalıdır.
- e. Hak ihlalleri ve sivil toplum mevzuatı konusunda yaşanan sorunlar ve dava açma/takip etme gibi yasal destek sağlayan bağımsız bir birim kurulmalıdır.
- f. İl müdürlükleri ile ildeki sivil toplum örgütlerinin iletişimi düzenli toplantılarla güçlendirilmelidir.
- g. Sivil toplumun kaynak bulmakta zorlandığı bazı hizmetler sağlanmalıdır (Proje yazımı, proje sosyal etki analizi hizmetleri gibi)
- h. Faaliyet planları hazırlanırken Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve sivil toplum kuruluşlarının birlikte çalışabileceği bir sistem oluşturulmalıdır.
- i. Sivil toplum örgütleri ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın kendi kurumları bünyesinde yürüttüğü çalışmalardan güncel olarak iki tarafın da haberdar olmasını sağlayacak bir sistem kurulmalıdır.
- j. Sivil toplum kuruluşlarının ASHB'nin çalışmalarına etkin katılımını sağlamak için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
- k. Sivil toplum kuruluşlarının tespitlerini ve önerilerini demokrasi çerçevesinde değerlendirecek, şeffaf ve geri bildirimlere dayanan bir sistem planlanmalıdır.
- l. Tespitlere göre sivil toplum ile birlikte iyileştirme çalışmaları planlanmalı, kamuya duyurulmalı ve planlanan zamanlara bağlı kalarak gerçekleştirilmelidir.
- m. Sivil toplumla ilişkileri güçlendirecek ve hızlandıracak;
 - STK'ların üye olabildiği ve yıl içinde yapılan çalışmaları takip edebildiği,
 - Sivil toplum örgütlerinin projeleri ile proje çıktılarının görülebildiği (projeler şehir, amaç, hedef, çıktı vb. bilgilere göre filtrelenebilmelidir),
 - Sivil toplum örgütlerinin güncel listelerinin olduğu ve il, çalışma alanı vb. bilgilere göre filtrelenebildiği,

Merkez: Çeremköy Mah. Eski Evler Sok. Çetin Ceylan Sitesi B Blok No: 7 D: 3 34752 Ataşehir / İstanbul

Şube ve Temsilcilikler: Adana, Adıyaman, Ankara, Eskişehir, Kastamonu, İzmir,

Tokat

Tel: 0850 303 21 03 - 0532 161 72 57 – 0216 456 31 34 **Faks:** 0216 606 31 34

Mail: ds@downturkiye.org / **Web:** www.downturkiye.org

- ASHB'nin projelerinin görülebildiği ve şehir, amaç, hedef, çıktı vb. bilgilere göre filtrelenebildiği,
- ASHB'nin sivil toplumla iş birliği taleplerine yönelik duyurularının yapıldığı,
- ASHB'nin yetki alanına giren hak ihlalleri ile ilgili doğrudan bildirim yapılabilirdiği, sonuçlarının takip edilebildiği,
- ASHB'nin yetki alanına giren konulardaki mevzuat değişikliklerinin güncel olarak takip edilebildiği,
- Yeni kurulan ya da farklı bölgelerde bulunan sivil toplum örgütlerinin kapasitelerinin artırılmasına dair materyallerin sunulduğu (stk organizasyon şemaları, ilgili yasalar, insan kaynağı yönetimi, proje yönetimi eğitimleri, vb.)

teknoloji destekli yapılar kurulmalıdır.

BİLGİ NOTLARI:

Down Sendromu:

Down sendromu, genetik bir farklılık, bir kromozom anomalisidir. En basit anlatımı ile sıradan bir insan vücudunda bulunan kromozom sayısı 46 iken Down sendromlu bireylerde bu sayı üç adet 21. kromozom olması nedeniyle 47 olmaktadır. Down Sendromu tedavi edilmesi gereken bir hastalık değil, genetik bir farklılıktır. Hücre bölünmesi sırasında yanlış bölünme sonucu 21. kromozom çiftinde fazladan bir kromozom yer alması ile meydana gelir. Down sendromlu kişiler sendrom sebebi ile bazı fizikler benzerlikler göstermekle birlikte bireysel olarak birbirlerinden farklı öğrenme becerilerine sahiptirler.

Down sendromu öğrencilerde zihinsel özel gereksinime sebep olur. Bu da Down sendromlu öğrencilerin daha yavaş öğrendikleri, karışık sonuca varma ve yargı konularında, soyut kavramları öğrenmede, konuşmada zorlandıkları anlamına gelir. Bu zorlanma öğrenmeye engel değildir ve bu güçlükler her Down sendromlu kişide aynı şekilde ve etkide olmaz. Down sendromlu kişiler öğrenir ve öğrendiğini kaybetmez. Burada önemli olan nokta; Down sendromlu çocukların gelişimlerinin en verimli şekilde sağlanması için aile, okul ve diğer hizmet sağlayıcılar tarafından desteklenmesi ve özel gereksinimli olmayan akranları ile bir arada yani kapsayıcı eğitim ortamlarında eğitim yaşantılarına devam etmelerinin sağlanması gerekliliğidir.

Türkiye Down Sendromu Derneği

Türkiye Down Sendromu Derneği, Türkiye'nin farklı illerinde şubeleşerek Down sendromlu çocuğu olan ailelerin birleşmesini desteklemiştir. Destekli istihdam, bağımsız yaşam, öz savunuculuk başta olmak üzere; eğitim, sağlık, toplumsal farkındalık, savunuculuk, ulusal ve uluslararası ağ kurulması gibi pek çok farklı konuda çalışmalar yapmaktadır. European Down Syndrome Association Yönetim Kurulu Başkan Yardımcılığı ve Down Syndrome International Türkiye Temsilciliği görevlerini yürüten ve Avrupa'da 35, dünyada 136 ülkenin Down sendromu derneklerine erişimi olan bir sivil toplum kuruluşudur. Engelli Çocuk Hakları Ağı Kurucu Sekreteryası Üyesi, Eğitimde Eşit Haklar Platformu Kurucu Üyesi ve Nadir Hastalıklar Ağı Danışma Kurulu Üyesi olarak Türkiye'de engellilik alanında çalışan yüze yakın sivil toplum kuruluşu ile birlikte engelli çocuk hakları alanında da çalışmalarını sürdürmektedir.

Derneğin tüm çalışmalarına www.downturkiye.org sitesinden ulaşabilirsiniz.